

זה היה העולם הזה שהיה

לפני 25 שנה

"העולם הזה" 1042, תאריך: 25.9.1957

כתבות נוספות בגליון ראשי-השנה, מטכ"ד אליהו לרובי, מור בורג, על תערוכת הכולים המרשימה, תכ"ל, שנערכה בתל-אביב, ופיקוד מצולם ממה מנצפעי המכביה שנערכה השבוע לפני 25 שנה. תחת הכותרת "מלך בלי בשר ודם" הובא סיפור תביעתם של כמה מבקרי קולנוע נגד קולנוע "אלנבי", תל-אביב, על הוצאת קטעים מתוך הסרט "המלך והאני". בשער הגליון: אישי-השנה תשי"ז, רב-אלוף משה דיין.

גליון "העולם הזה", שראה-אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, הוקדש ל"אישי השנה" תשי"ז משה דיין, שפיקד על מובצע קדש. נגול בו סיפור חייו של דיון וסיכום האירועים שקדמו לו, מובצע קדש. אנשי-השנה נוספים באותה שנה היו: אישי-השנה של העולם — לחם החרות ההונגרי; דת — יצחק רחמים ניסים, הראשון-לציון; הבגמת — ינאל אלון; מדינות — שגריר צרפת, פיאר אג'ן זילבר; ספרות — נתן אלתרמן; רפואה — פרופסור הרמן צונדק; תיאטרון — חפץ מילוא; יהדות — ד"ר נחום גולדמן; כלכלה — סם דובינר והנס מולר; המרחב — עבד אל-המדיד סראג; מפקד המודיעין הפורי; כישוף — הזמרת מונה סמיר; ספורט — הדורגלן נחום סטלמן; צעיר — תלמיד השמונית האלמנתי; אשה — פולה בן-גוריון; מדע — אלכסנדר זרחין; עיתונות — רפי ("גלסקי") אילון.

עילוי ושמו יעקב הרצוג * סיפור אדמות

אבו-נביר * גירושו של מוסה סלמה

לרשותו גם 81 דונאמים שהיו בימי המנדט בית-הקברות המוסלמי באבו-נביר, ששימש את תושבי יפו והסביבה.

בעליו של רכוש זה היו נפקדים. בית-הקברות היה שייך לוואקף המוסלמי ולוועד העדה המוסלמית היפוואית; שרכש את הי שטח בשנת 1941. בעזרת מגביות מיוחדות בארץ ובחוק-לארץ. הנציב העליון הבריטי טי פקד או על שיחרור השטח ממיסים. ר הכיר בו רשמית כבית-הקברות של העדה. כשהופקע השטח בידי האופוטרופוס, אחרי כיבוש יפו, החלו זיקני העדה לטפל בשיחרורו והעברתו לבעלותם מחדש. הם פנו לנשיא המדינה, לרבנים הראשיים, ל שרים ולחבריה-הכנסת. העלו חרס בידם.

חיילים מצריים. בעת מיבצע סיני, הל מפנה לטובה. קציני צה"ל קראו לזיקני העדה, ביקשו מהם לקבור חיילים מצריים בשטח בית-הקברות. שהסוכנות היהודית הספיקה לבנות עליו עשרות מיבנים וי שאלמונים פיקרו עם מצבותיו וגדרותיו.

זיקני העדה גמלו לחיילים המצריים את החסד האחרון. כשסיימו את קבורתם, פנו בשנית אל משרד-המשלה: "מדוע לא יחזירו לנו את הבעלות על קברות המוסלמי מים?" שאל מזכיר העדה המוסלמית סעיד אל-חאבב: "לא ייתכן שכל אחד יוכל לעשות בקברות ככל העולה על רוחו".

בעמדת המוסדות חלה בינתיים תזוזה לי טובה. אחרי שקודם לכן הסכימו להקצות רק 16 דונאם מהשטח לקברות, הסכימו עכשיו להקצות 40 דונאם. אולם זיקני העדה לא ויתרו, דרשו את השטח כולו.

אשה פיקוח

של שנת תשי"ז, רבקה שלום: גיבורת פרשה שנגרמה במידה רבה עלידי חוקי-הכפייה הדתיים בארץ. יכלה להיות אשת השנה, אלמלא בלשו כלייך בפרשה זו התכונות האישיות שלה ושל בעלה, שלא היו אופייניות להווי המדינה. גיבורת צילומי-העירום הסעירה את הארץ — אך הסערה הציבורית היתה מהולה במידה רבה בריכות פרטית.

דיפלומטים

הדור הצעיר

"מי עומד מאחורי הרב הרצוג?" שאלו את עצמם בתמיהה מנהיגים ציוניים רבים בשנת 1945. כי הרב-הראשי הממושקף וה"מזוקן, שהיה אמנם ידוע כגאון בענייני תורה, הוא גם מוסמך לפילוסופיה ודוקטור לספרות. אולם איש לא חשב עד אז כי הרב הרצוג הוא מדינאי בחסד. באותה שנה החלו מגיעות לפתע ידיעות על פעולת הרב הראשי. הוא נפגש עם דווייט אייזנהאור, אז מפקד ראשי באי-רופה, עם האפיפיור, עם ראשי-משלות פולין וצ'כוסלובקיה. עם המלכה ההולנדית. הוא התראה עם השגריר הסובייטי בלונדון והשיג ממנו היתר לעליית פליטים יהודים, שנתגלגלו לבית-המועצות. מי תיכנן את כל הפעולות האלה?

התשובה היתה מצולמת בתמונה ה"תלויה עד היום בדירתו של הרב. תצ"לום זה מראה השמן קאתולי פותח את דלת חדרה-העבודה עם האפיפיור לפני הרב הראשי מישאל. מאחורי הרב נראה צועד צעיר ממושקף, לבוש במדי סרן של הצבא הבריטי. היה זה בנו השני של הרב, יעקב.

עיקרי חזונו וצננו. יעקב היה רגיל לצעוד בשקט מאחורי אביו. כשנקרא הרצוג-האב מכהנתו כרב-ראשי באירי-לנד לתפקיד הרב הראשי האשכנזי בארץ-ישראל (במקום הרב אברהם יצחק הכהן קוק המנוח), הלך אחריו ילד בן 15, היור, צנום ועדין-פנים. הוא דיבר עברית ספרותית במבטא אנגלי כבד. חישמהר פשטה בירושלים השמועה כי בנו הצעיר של הרב הוא עילוי. יעקב הצעיר התמסר כולו ללימוד הדת. מדריכו היה זקן ראשי-הישיבות בירושלים. הידיעות שרכש או העמיקן לא רק את תפישתו הדתית, אלא גם נתנו את הידיעות שאיפשרו לו, כעבור שנים, לתרגם את כל כלי סידרי המישנה לאנגלית.

הציבור לא שמע מאומה על בן הרב. אולם בחוגים מצומצמים שהתרכזו מסביב לבית-הרב, היה ידוע כי "יענקלה הוא פיקח". פיקחות זו, בתוספת אצ"ל לות שקטה וטיבעית של אדם ששם "משפחתו (שתרגמו העברי הוא: דוכס), התאים היטב לאופיו.

פסוקי השנה

- תגובותיהם של אישים שונים על מאורעות שונים, מלוקטות מתוך המדור הקבוע:
- ראש ממשלת ישראל דויד בן-גוריון, ביובל ה-70 שלו: "כל דברי ההערכה וההוקרה אני מייחס לאמא ואבא שלי, זיכרונם לברכה, אשר מהם בא לי כמעט כל מה שיש לי. רק השגיאות שעשיתי ואעשה בחיי הן שלי."
- נשיא ישראל יצחק בן-צבי, בשיחה עם הפקידים הממשלתיים הממונים על גביית המיסים: "על שני דברים עומדת מדינת ישראל — על המיסים ועל הניסים."
- פרופסור ישעיהו לייבוז'קי: "יהודי הגולה מתייחסים אל מדינת ישראל כאל פילגש — הם מוכנים לשלם בעד ההנאה, אבל לא לגור עימה ביחד."
- שרה-דואר ד"ר יוסף בורג, על הנסיגה מסיני ומעזה: "יש להעריך ראשי ממשלה, היודע לכבוש את יצרו על אף הכיבושים שיצר."

מינוטים

מי רוצה לגרש?

מוסה סלמה אל גורען, בדואי משבט אבו-יעירבה שליד באר-שבע, ביקר כבר פעמיים בבית-הדין הגבוה לצדק בירושלים. הבקשה שהביא לשם, באמצעות עורך-דינו חיים קאזיס, היתה צנועה מאוד: "אל תגרשו אותי מישראל!".

בפעם הראשונה בא מוסה סלמה לי בית-הדין הגבוה לצדק בחודש יוני. עוף השמיים הוליד את הקול: "מישטרת באר-שבע רוצה לגרש את מוסה סלמה. הקציין אומר שהוא מסתנן."

בבית-המישפט התממו הקצינים, וברא-שם לוי אברהמי, מפקד מחוז ירושלים ב-מישטרה, שנגדו הוגש הצו: "מי רוצה לגרש את מוסה סלמה? אנחנו לא נגרש אותו!"

אם אין כוונת גירוש, אין צו. קאזיס ביי-טל את הבקשה ומוסה סלמה חזר לשיבתו. ושוב: מדוע? הקציין שבא לשבט אבו-יעירבה לא ידע על הבטחות קציני-ה-מישטרה בירושלים. הוא ציווה על מוסה סלמה לבוא איתו, הובילו אל הגבול, החי-תים אותו על גייר שהבדויי האגנאלפבית לא הבין מה תוכנו.

כאשר נעלם הקציין באופן, חזר מוסה לשיבתו. "אני לא מסתנן: נולדתי כאן, התחנתי כאן וילדי כאן. מדוי מגרשים אותי?"

שרת סולק. בן-גוריון רחש איאמון לכל אנשי משרד-החוק, אולם הרצוג, שנת מנה בינתיים לראש מחלקת ארצות-ה-ברית של המישרד, משך את תשומת-ליבו. בימי מערכת סיני הקים בן-גוריון החולה מישרד ממשלתי מיוחד, שנקרא "לישכת סיני", לטיפול בכל הצד הדיפלומטי מאטי של המיבצע שרור את זעם העור-לם. המנהל: יעקב הרצוג.

שם לועזי מכובד. הצלחתו של ה-צעיר שונא-הפירסומה (ששמו אינו מופיע בספר ה"מי ומי") הפתיעה את בן-גוריון. בישיבת הממשלה התפאר שגילה כוכב חדש. היה ברור כי הרצוג נועד לגדולות.

בשבוע האחרון של תשי"ז נכנס לתוקפו המינוי הדיפלומטי המוצלח ביותר של השנה: יעקב הרצוג בן ה-36 (שהורשה במיוחד להמשיך לשאת את שמו הלועזי המכובד) נתמנה לציר ישראל בווישינגטון, ליד השגריר אבא אבן.

בתפקיד זה יעמדו בפני הרצוג, בעל הגישה הדתית העמוקה ובלי-תוקפנות, שני תפקידים עיקריים: להיטיב את היח-סים עם צמרת הדת הנוצרית, לקשור יחסים טובים יותר בין המדינה והחוגים הדתיים הקיצוניים של יהדות ארצות-הברית.

ערוח

הקרב על הקברות

בין רבבות הדונאמים ואלפי הבתים, שעברו עם תום מלחמת-העצמאות לבעלות האופוטרופוס על נכסי נפקדים, הועברו